

*Den solidariska genen: Anteckningar om klass, utopi och människans natur*

Göran Greider

Ordfront förlag, 2014. 248 s. ISBN 978-91-7037-769-3

I en tid när likriktningen inom såväl partipolitiken som i den offentliga politiska debatten i Sverige har nått en nivå där mörkbrun hembygdsromantik inte sällan framställs som det enda riktiga alternativet till att fortsätta i ungefär samma hjulspår som under det senaste decenniet – där förslag på mer genomgripande samhällliga förändringar till förmån för sådant som ökad jämlikhet eller miljöhänsyn snabbt kan avfärdas som orimliga inskränkningar i vissa, redan privilegierade individers valfrihet eller rentav som ”pubertal trofépolitik” – är det svårt att inte känna en viss befrielse vid kontakten med en person som Göran Greiders tankar och idéer. Det är ingen hemlighet att Greider har sin politiska hemvist på vänsterkanten, men man behöver knappast hålla med om precis allt – kanske inte ens om särskilt mycket – av det som han skriver och säger för att uppskatta hans politiska engagemang, hans integritet och, inte minst, hans vilja till förändring; till att med politiska medel åstadkomma ett bättre samhälle för alla i stället för att till varje pris klamra sig fast vid en ordning där det är upp till var och en att själv göra vad hen kan för att uppnå en så bra position som möjligt inom det redan existerade samhället.

Greiders senaste bok, *Den solidariska genen*, består av anteckningar nedskrivna under sommaren 2013 (från juni till och med september). Som bokens undertitel ger vid handen berör dessa anteckningar klass, utopi och – i synnerhet – den mänskliga naturen. Formen för dessa anteckningar varierar: i vissa fall rör det sig om uppmaningar, i andra om små personliga anekdoter, om plötsliga in- eller utfall, eller om observationer i relation till olika händelser under den aktuella tidsperioden. Till största delen tar de emellertid formen av kortare redogörelser för diverse teser om människans natur som förts fram av representanter för såväl de olika livsvetenskaperna som för andra mer eller mindre nära angränsande ämnen, samt av kritiska reflektioner över den betydelse dessa teser har haft och skulle kunna ha för politiskt tänkande i allmänhet och för den politiska vänstern i synnerhet. Greiders egen huvudtes, i den mån det nu går att tala om någon sådan i en bok av det här slaget, går ut på att ”vänstern har allt att vinna på att intressera sig för vad de olika grenarna av den biologiska vetenskapen idag sysslar med: Vi lär känna oss själva och de förutsättningar som finns för ett bättre, mer jämlikhet samhälle och”, fortsätter han, ”kanske kommer många att dra samma slutsats som jag: Vi är i grunden en solidarisk art. Egoismen finns inom oss, ja, men vi har också både viljan till altruism och naturliga instinkter som verkar

för det solidariska inom oss” (s. 8). I stället för att hårdnackat värja ”sig mot idén att människan har en bestämd natur” (ibid.), vilket vänstern enligt Greider ofta gjort, så bör man ta till sig de senaste rönen inom den vetenskapliga forskningen om vad som är karaktäristiskt för människan. För vad denna forskning tycks visa är att människans tillvaro inte alls enbart utmärks av en kamp där endast de starkaste överlever (som en del av de tidiga socialdarwinisterna möjligen hävdade), eller för den delen av geners egoistiska strävan efter att reproducera sig, utan att människan också är en varelse med en stark och djupt förankrad empatisk förmåga, samt naturliga instinkter till social samvaro och samarbete. Såväl vänstern som högern *behöver*, enligt Greider, en vetenskapligt respektabel föreställning om den mänskliga naturen att utgå från och förhålla sig till i utvecklandet av sina respektive politiska ideal. Och som forskningsläget idag ser ut torde vänstern kunna erhålla ett delvis förnyat självförtroende genom att sätta sig in i och hänvisa till insikter från evolutionsbiologi, evolutionspsykologi och andra vetenskapliga discipliner.

*Den solidariska genen* ger onekligen uttryck åt både Greiders intellektuella nyfikenhet och hans stora beläsenhet. Därtill är boken mycket välskriven. Anteckningsformatet medför dock att det aldrig blir fråga om några mer djuplodande och detaljerade analyser eller resonemang. Vad det gäller den mänskliga naturen gör Greider nedslag i arbeten av ett stort antal personer: Charles Darwin, Aldous Huxley, Karl Marx och Friedrich Engels, Peter Krapotkin, Konrad Lorenz, Richard Dawkins, Edward O. Wilson, Sarah Blaffer Hrdy, Jan Berg, Frans de Waal, Christopher Boem, Joachim Bauer, Stephen Jay Gould, Elinor Ostrom och Martin A. Nowak, för att bara nämna några. Men även om dessa nedslag ofta är intressanta och återgivna på ett lättbegripligt sätt, så är de samtidigt dels tämligen ytliga och dels ytterst selektiva; den oerhörda komplexiteten i många av de arbeten som Greider gör nedslag i framkommer egentligen inte alls. Till Greiders försvar här skall dock sägas att han inte någonstans antyder att det skulle ingå i hans syften med boken att tillhandahålla en mer heltäckande bild av det rådande forskningsläget på området. Vidare lyckas han, såvitt jag kan bedöma, fånga åtminstone vissa viktiga förändringar i vad företrädare för framför allt livsvetenskaperna hävdar om människans natur idag jämfört med tidigare.

Avsaknaden av mer utförliga resonemang innebär dock också att flera viktiga frågor i relation till vad jag tidigare hänvisade till som Greiders egen huvudtes i boken berörs antingen bara mycket kortfattat eller inte alls. Detta behöver inte vara enbart negativt eller problematiskt: en av Greiders ambitioner med boken är rimligen att den delvis skall fungera som en källa till just frågor – som material att utgå från i vidare diskussioner. Men även med detta i åtanke tror jag att boken skulle ha tjänat på

ett åtminstone lite större mått av tydlighet med avseende på till exempel vad den politiska vänstern *mer specifikt* skulle ha att vinna på att ta till sig de senaste vetenskapliga rönen om människans natur, liksom vilken betydelse sådana vetenskapliga rön mer generellt egentligen kan tänkas ha för normativ politisk argumentation. Greider antyder förvisso att vänstern, med hänvisning till modern forskning, skulle kunna avfärda den inte alldeles ovanliga invändningen att socialismen utgör en vacker tanke, vilken dock är omöjlig för varelser med vår specifika natur att omsätta fullt ut i praktiken. "Antropologer och evolutionsbiologer", skriver Greider, "kan idag beskriva artens historia som en lång, ändlös men på många sätt framgångsrik ansträngning för att främja de altruistiska värderingarna, mot hierarkier, översittare och alfahannar som satt sin egen välfärd för gruppens bästa" (s. 7) varför det kan tyckas ligga nära till hands att hävda att ett socialistiskt samhälle i själva verket är i enlighet med människans natur! Men som vi såg tidigare menar ju Greider samtidigt att människan är åtminstone delvis egoistisk till sin natur, vilket torde innebära att realiserandet och upprätthållandet av ett socialistiskt samhälle knappast kan antas vara helt problemfritt. Är idén då att en socialistisk samhällsordning trots allt är *mer* i enlighet med vår natur än varje annan samhällsordning? Eller åtminstone *inte mindre* i enlighet med vår natur än en eller flera andra tänkbara samhällsordningar? Eller kanske bara att ett socialistiskt samhälle i alla fall inte går emot den mänskliga naturen? Man kan vidare fråga sig i vilken utsträckning (om någon alls) som hänsyn till huruvida en viss samhällsordning är i enlighet med vår natur eller inte egentligen är relevant för frågan om vi *bör* försöka realisera denna samhällsordning. Givet den till synes mycket rimliga idén att *bör implicerar kan*, så gäller väl att ett samhälle som är sådant att det *inte kan* realiseras av oss människor inte heller är ett samhälle som vi *bör* realisera. Men så länge som det är åtminstone möjligt för oss att realisera ett socialistiskt samhälle tycks det vara en substantiell fråga huruvida vi *bör* realisera ett sådant samhälle eller ej och svaret på den frågan skulle väl mycket väl kunna vara att vi verkligen *bör* göra det även om detta skulle visa sig kräva ett mer eller mindre stort mått av ansträngning av oss för att stå emot olika naturgivna egoistiska instinkter.

Att Greider inte ger sig in i några djupare diskussioner av detta slags frågor hindrar inte att *Den solidariska genen* ändå är en mycket läsvärd bok. Inte minst kan man hoppas att andra politiska debattörer, vare sig de befinner sig till höger eller vänster på den politiska skalan, läser och tar intryck av den och sedan i större utsträckning börjar ta sig an uppgiften att på allvar bidra till utvecklandet av en moraliskt försvarbar politisk ideologi.